

DOI: <https://doi.org/10.15407/np.66.259>

УДК 271.222(477-25)-756:027.021:025.2](091)

Ольга Гуль,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9869-1038>,

молодша наукова співробітниця,

відділ бібліотечних зібрань та історичних колекцій,

Інститут книгознавства,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,

просп. Голосіївський, 3, Київ, 03039, Україна

e-mail: helga25@ukr.net

УЧНІВСЬКА БІБЛІОТЕКА ПРИ КИЇВСЬКІЙ ДУХОВНІЙ СЕМІНАРІЇ (ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ, СИСТЕМАТИЧНИЙ СКЛАД ТА СУЧАСНИЙ СТАН)

Метою статті є історичний огляд засад створення та функціонування учнівської бібліотеки при Київській духовній семінарії у 1870–1917 рр., основних джерел її комплектування, а також систематичний аналіз книжкового зібрання учнівської бібліотеки, яка зберігається у відділі бібліотечних зібрань та історичних колекцій Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. **Методологія дослідження** полягає в застосуванні конкретно-історичного та історико-системного методів, що дозволило дослідити історію формування та функціонування учнівської бібліотеки при Київській духовній семінарії, а також проаналізувати системний склад фонду цієї бібліотеки. **Наукова новизна** зосереджена на розкритті історії формування книжкового зібрання та засад функціонування цієї бібліотеки. Подано огляд попередніх наукових напрацювань з історії семінарії. Залучено нову джерельну базу дослідження, зокрема введено в науковий обіг інформацію про каталог книг, що розкриває склад фонду учнівської бібліотеки. Проведено атрибуцію книг з цього книжкового зібрання, відтворено історичне розташування книг відповідно до шифрів, що збереглися з часу існування бібліотеки, а також проаналізовано систему розташування книг. Створено електронний каталог. **Висновки.** Учнівська бібліотека при Київській духовній семінарії існувала переважно за рахунок пожертв вихованців семінарії. Нерідко до бібліотеки дарували книги викладачі семінарії та академії, церковні діячі, редакції журналів. Основною метою її існування є навчання учнів читанню повчальних творів,

розширення їхнього кругозору. В учнівську бібліотеку закуповувались нові книги, дозволені педагогічною радою, тому в книгозбірні знаходяться книги XIX – початку XX ст. із різних галузей знань, із перевагою релігійної літератури. Київська духовна семінарія відіграла важливу роль у підготовці студентів Київської духовної академії, а також давала ґрунтовну освіту майбутнім священникам. Учнівська бібліотека сприяла всебічному розвитку читацьких інтересів вихованців семінарії.

Ключові слова: учнівська бібліотека при Київській духовній семінарії, статут духовних училищ та семінарій, правила користування бібліотекою, комплектування зібрання.

Актуальність теми дослідження. Київська духовна школа в XIX – на початку XX ст. була представлена такими навчальними закладами: Київською академією, семінарією, а також Києво-Софіївським та Києво-Подільським духовними училищами. Київська духовна семінарія займала почесне місце серед них, оскільки вона готувала студентів для подальшого вступу до академії, а також її завданням було підготувати високоосвічене духівництво. При семінарії існували: фундаментальна бібліотека, учнівська бібліотека, бібліотека зразкової школи та літературна читальня. У фонді відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій Інституту книгознавства Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (далі НБУВ) зберігається більша частина бібліотеки колишньої Київської духовної семінарії.

Тривалий час колекції релігійних установ, на жаль, зберігались у резервних книгоховищах НБУВ, інформацію про них не було введено в науковий обіг через ідеологічні перестороги радянського періоду. Сьогодні завдання науковців – повернути ці скарби до національної спадщини. Розвідка є важливою для популяризації книжкового зібрання учнівської бібліотеки при Київській духовній семінарії та введення його у науковий обіг.

Аналіз досліджень і публікацій. Українська історіографія останнім десятиліттям налічує багато досліджень історії Київської духовної академії та її бібліотеки. На жаль, історія іншої не менш важливої духовної школи – Київської духовної семінарії – залишається малодослідженою. До ювілею відкриття цього закладу освіти вийшла стаття Буреги В. В. «Передумови та обставини відкриття Київської духовної семінарії у 1817 р. (до 200-річчя Київської духовної семінарії)», в якій висвітлюється історія відкриття семінарії [1; 2]. У монографії «Студенти-

іноземці Київської духовної академії та семінарії (XIX – поч. XX ст.)» Путро О. І. та Путро А. О. в першому розділі «Відкриття і розбудова Київської духовної академії та семінарії» автори також висвітлюють історію відкриття семінарії [7].

Мета статті є історичний огляд засад створення та функціонування учнівської бібліотеки при Київській духовній семінарії у 1870–1917 рр., основних джерел її комплектування, а також систематичний аналіз книжкового зібрання учнівської бібліотеки, яка зберігається у відділі бібліотечних зібрань та історичних колекцій Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Виклад основного матеріалу. Київська духовна семінарія була відкрита 27 жовтня 1817 р. Її відкриття пов'язане з реформою духовної освіти за часів Олександра I, яка передбачала триступеневу систему духовної освіти. Діяльність духовних закладів освіти визначалась статутами. У 1814 р. вступили в дію статuti духовних академії і семінарій. За новим статутом, духовні академії як вищі заклади освіти з чотирьохрічним строком навчання готували викладачів для семінарій, а також кадри для духовної ієрархії. Кращим випускникам академії надавалися наукові ступені кандидата богослов'я і магістра. Духовні семінарії з шестирічним строком навчання надавали середню освіту. Основна маса випускників семінарій ставала священнослужителями повітових і сільських церковних приходів. Кращі вихованці направлялися на навчання до духовних академії, частково – до медико-хірургічної академії в Росії. Дворічні повітові училища надавали нижчу духовну освіту з правом вступу до семінарії.

Цим статутом передбачалась також наявність у семінаріях фундаментальної бібліотеки та визначалась нова схема класифікації наук, отже й ведення каталогів і розміщення книжкового фонду. Користуватися фундаментальною бібліотекою мали право лише найкращі учні з дозволу ректора семінарії.

У статуті духовних семінарій від 1867 р. у розділі 10 «О обучении в семинариях» зазначається, що дозволяється на добровільні пожертви учнів відкривати при семінаріях учнівські бібліотеки на засадах, визначених Правлінням семінарії та затверджених єпархіальним архієреєм.

Зібрання постанов Святійшого Синоду дають конкретніші пояснення того, як має бути організовано учнівську бібліотеку при духовній семінарії [9].

Пункт 1. До складу учнівської бібліотеки не допускаються журнали і газети, читання яких може бути з більшою користю заміненим читанням книг, що відповідають навчальному курсу.

Пункт 2. Складання правил для учнівської бібліотеки не покладається на обраних учнів, а належить до обов'язків інспектора та його помічників, під їхнім керівництвом щоденний догляд за порядком у ній може бути дорученим і учням.

Пункт 3. Книги виписуються для учнівських бібліотек лише після попереднього розгляду на педагогічному зібранні та затвердженні керівництвом списків, складених викладачами, кожним по своєму предмету. До бібліотеки не надходять книги, зміст яких невідомий керівництву семінарії та викладачам.

Пункт 4. Викладачі привчають учнів до читання повчальних книг, практично наставляючи читати швидко та уважно; переконуються чи правильно зрозуміли учні маловідомі слова; під час пояснення розділів науки рекомендують учням читати ті чи інші статті, що стосуються нової теми; на дебатах, особливо загальних, перевіряють чи прочитана ними і як прочитана вказана стаття; керівництво семінарії рекомендує вихованцям під час читання книг вносити в заведені для цього зошити особливо примітне як думкою, так і викладом.

Засади та правила для учнівської бібліотеки при Київській духовній семінарії, за дорученням Правління семінарії, були складені бібліотекарем фундаментальної бібліотеки Матфеєм Поторжинським, розглянуті на педагогічному зібранні та затверджені митрополитом [4]. Вони стосувалися: придбання, зберігання та видачі книг учням.

Ось ці правила:

Правила придбання книг. У інспектора є книга для запису учнівських благодійних внесків на користь бібліотеки. Після зимових та літніх канікул у кожний клас інспектором видавався лист із дорученням одному з надійних учнів зібрати внески, з власноручним підписом на виданому листі кожного благодійника. Після цього пожертви записуються інспектором у книгу, яка в нього є для цього. В цю ж книгу носяться пожертви і від інших осіб. Книги для запису пожертв виписуються за наказом Педагогічної ради [5].

Правила зберігання книг. Учнівська бібліотека розміщується у відділенні семінарської бібліотеки аж до надання їй окремого приміщення. Зберігання книг доручається до перенесення учнівської бібліотеки

в окреме приміщення бібліотекаря семінарії, на допомогу якому для видачі та прийому книг вибираються бібліотекарем два учні з вищих класів. Отримані книги, як куплені, так і подаровані, записуються бібліотекарем у каталог учнівської бібліотеки, для ведення якого є книжка, скріплена ректором, рахунок книгам ведеться як спільний, так і за розділами.

Правила видачі книг. Видача та прийом книг від учнів відбувається двічі на тиждень. Всі учні мають право користуватися бібліотекою, отримуючи одночасно не більше 2 книг. При бажанні отримати певну книгу читач повідомляє про це одному з обраних на допомогу бібліотекаря учнів, написавши їй заголовок та своє прізвище на папері. На випадок, якщо цієї книги немає на полиці, на її місце кладеться ця записка і книга видається по поверненні її першому, хто надав вимогу. Якщо книга в наявності, то видають читачу під власноручний підпис, із зазначенням часу отримання в спеціально заведеній для цього книзі, де написані в алфавітному порядку прізвища учнів. Термін користування книгою – тиждень. Після вчасного повернення книги вона може бути взята тим же учнем на другий термін, якщо не було вимоги на неї. При втраті книги купують нову або вносять відповідну до ціни книги суму; якщо втрачена книга була оправлена, то платиться і за оправу. За пошкодження оправи платиться лише за оправу книги. За пошкоджені аркуші, якщо вони наявні, учень платить як за оправу, якщо ж не наявні, – платить, як за втрату книги. Перевірка учнівської бібліотеки і зібраних коштів проводиться одночасно з перевіркою семінарської бібліотеки членами семінарського правління. Після закінчення кожного навчального року в Київських єпархіальних відомостях друкуються короткі відомості про стан бібліотеки, що складаються бібліотекарем.

З §1 цих правил зрозуміло, що основним, єдиним джерелом та основою існування бібліотеки визнано дворазовий збір пожертв учнів після літніх та зимових канікул. З цього і розпочата справа заснування бібліотеки; але оскільки сума пожертвувань не була визначеною, то вона не перевищувала одного рубля і зменшувалась до 5 копійок. На перший раз було зібрано з учнів 76 рублів 80 копійок. Для заснування бібліотеки, для підготовки її приміщення та для придбання книг сума ця була занадто мала. За нестачею коштів відкриття бібліотеки мало відкластися до накопичення потрібної для цього суми та пошуку нових джерел. Завдяки наполегливості та турботі про цю справу ректора се-

мініарії, архімандрита Ферапонта, фінансування частково покращилося. Сам він для заснування учнівської бібліотеки пожертвував 19 руб. 52 коп. та 21 книгу різного змісту, переважно богословського. Крім цього він звернувся до деяких преосвящених настоятелів монастирів та редакцій духовних журналів із проханням про пожертву для відкриття при Київській семінарії учнівської бібліотеки. На це прохання відгукнулись зі співчуттям та надіслали в дар учнівській бібліотеці хто книги, хто гроші, а хто і те, і інше. А саме:

- преосвящений екзарх Грузії Євсевій надіслав 25 руб. та 25 власних авторських книг;

- преосвящений Казанський Антоній – 5 книг різного змісту;
- преосвящений Литовський Макарій – 4 книги авторських;
- преосвящений Могилівський Євсевій – 21 книгу авторську;
- преосвящений Подольський Леонтій – 1 книгу авторську;
- преосвящений вікарій Київський Порфирій – 24 книги авторські;
- Київська духовна академія – 15 книг своїх видань, різного змісту;
- редакція журналу «Християнское чтение» – 80 книг свого видання;
- редакція журналу «Творения Св. Отцов» – 21 книгу свого видання;
- редакція журналу «Православній собеседник» – 39 книг свого видання;

- редакція журналу «Душеполезное чтение» – 18 книг свого видання;
- редакція журналу «Руководство для сельских пастірей» – 18 книг свого видання;

- редакція журналу «Странник» – 10 книг;
- Києво-Печерська лавра – 22 церковно-богослужбові книги;
- настоятель Києво-Видубицького монастиря Арсеній – 17 руб.;
- настоятель Богуславського монастиря Іринарх – 10 руб.;
- професор академії Київської Давид Подгурський – 1 книгу;
- професор тієї ж академії Іван Малишевський – 1 книгу;
- наставник Чернігівської семінарії Федор Дмитревський – 3 книги;
- наставник Київської семінарії Харисим Орда – 25 книг;
- наставник тієї ж семінарії Петро Поспелов – 26 книг;
- наставник тієї ж семінарії Петро Попов – 5 книг.

Усього різними особами та закладами подаровано учнівській бібліотеці при Київській семінарії 360 книг різного, переважно богословського, змісту та 64 руб. 52 коп. Ці пожертви разом із зібраними в першому півріччі з учнів 76 руб. 80 коп. були закладені в заснування

учнівської бібліотеки: підготовлене приміщення для неї, заведені книги для каталогу та для запису учнів в отриманні ними книг із бібліотеки, а також придбано та переплетено декілька десятків книг для бібліотеки. На придбання та переплетення книг були використані і кошти, які пожертвували учні в другому півріччі, у сумі 75 руб. 73 коп.

Учнівська бібліотека при Київській духовній семінарії розпочала свою роботу 1870 р. На момент відкриття в учнівській бібліотеці нараховувалось 460 книг із різних відділів наук: богословських, філософських, історичних, математичних та словесних. Вона розміщувалася на середньому поверсі семінарського корпусу, в одній невеликій кімнаті, яку раніше займав листовод, відкривалась для учнів чотири рази на тиждень під час перерви між уроками.

Оскільки суми пожертвувань при невизначеній сумі були незначними, ректор семінарії архімандрит Феропонт звернувся до єпархіального з'їзду з проханням встановити суми пожертвувань для учнівської бібліотеки. На Київському 3-му єпархіальному з'їзді 1871 р. було постановлено батькам або опікунам учнів Київської семінарії жертвувати щорічно на учнівську бібліотеку при поверненні з канікул: від синів священників по 50 коп., синів дияконів – 15 коп. і паламарів – 10 коп. Також для учнівської бібліотеки виділялась сума 35 руб. сріблом, що залишалась із відсотків на суму 12 000 руб. сріблом, які знаходились у Київській конторі Державного банку [6].

Книги в бібліотеці розподілялись на відділи відповідно до груп предметів, що викладались у семінарії. На початку формування фонду бібліотеки книги розподілялись на такі відділи [8]:

- Богослов'я
- Святе письмо
- Гомілетика, літургіка та практичний посібник для пастирів
- Церковна історія
- Філософія та педагогіка
- Історія та географія
- Словесність
- Фізико-математичні науки та природознавство
- Творіння Отців церкви
- Журнали
- Суміш
- Мовознавство.

На основі аналізу звітів про стан учнівської бібліотеки за 1870–1890 рр. можна зробити висновок, що суми пожертвувань на бібліотеку становили в середньому 200–300 руб. на рік. На ці кошти купували нові книги, замовляли оправу книг, періодично закуповували журнали для запису книг, а також замовляли виготовлення додаткових полицок для бібліотеки. Книги з учнівської бібліотеки переплітали разом із книгами фундаментальної бібліотеки. У звіті за 1887 р. згадується про те, що в учнівській бібліотеці є два каталоги: хронологічний та систематичний. У звіті за 1890 р. зазначається, що учнівська бібліотека налічує 1527 назв у 3924 томах, а систематичний розподіл книг за відділами доповнився новими розділами та до 5 розділу додалися деякі дисципліни. Тож з 1890 р. розподіл за відділами був таким:

- Богослов'я
- Святе письмо
- Гомілетика, літургіка та практичний посібник для пастирів
- Церковна історія
- Філософія, психологія, логіка та педагогіка
- Історія та географія
- Словесність та література
- Фізико-математичні науки та природознавство
- Творіння Отців церкви
- Духовні журнали
- Суміш
- Мовознавство
- Богослужбові книги
- Світські журнали.

Основним джерелом надходження нових книг до учнівської бібліотеки було замовлення книг, схвалених Педагогічним зібранням Правління семінарії, у книгопродавців [10]. Найтісніше Київська духовна семінарія співпрацювала з магазином М. Я. Оглобліна в Києві, книготорговець надавав знижки на книги у розмірі 10% [3]. На багатьох книгах з учнівської бібліотеки є штамп цього книжкового магазину (овальний штамп, синього або фіолетового кольору з написом «Книжный магазин Н. Я. Оглоблина. Бывший С. И. Литова. В Киеве с 1830 г.»). Також до учнівської бібліотеки часто дарували свої книги професори Київської духовної академії (І. І. Малишевський), ректор семінарії ар-

хімандрит Ферापонт, викладачі семінарії (Х. Орда). Щорічно безкоштовно передавала комплект своїх журналів редакція журналу «Руководство для сельских пастырей».

Ознакою колекції є овальний штамп переважно синього, інколи фіолетового кольору з написом «Ученическая библиотека Киев. дух. сем.» та тиснення на корінці книги «У.Б.К.С.».

У фонді відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського зберігається більша частина бібліотеки Київської духовної семінарії, до складу якої входять: фундаментальна та учнівська бібліотеки, бібліотека зразкової школи при Київській духовній семінарії. Це книжкове зібрання тривалий час зберігалось в резервних книгосховищах НБУВ, інформацію про нього не було введено в науковий обіг.

На сьогодні всього 667 книжкових одиниць зібрання учнівської бібліотеки Київської духовної семінарії зберігаються у нашому відділі. Книги цієї бібліотеки внесені до електронної бази даних «ІРБІС» та створено електронний каталог, з яким читачі мають змогу ознайомитися на сайті бібліотеки, а також відтворено історичну розстановку книг відповідно до шифрів, які збереглися на книгах. Наявність книг по відділах подано в круглих дужках.

I – богослов'я (114 кн. од.);

II – Священне писання (64 кн. од.);

III – гомілетика, літургіка і практичне керівництво для сільських пастирів (172 кн. од.);

IV – церковна історія (221 кн. од.);

V – філософія, психологія, логіка та педагогіка (25 кн. од.);

VI – історія та географія (28 кн. од.);

VII – словесність і література (10 кн. од.);

VIII – математика і природознавство;

IX – творіння св. отців церкви (13 кн. од.);

X – духовні журнали (7 кн. од.);

XI – суміш (1 кн. од.);

XII – мовознавство;

XIII – богослужбові книги;

XIV – світські періодичні видання (5 кн. од.).

Висновки. У статті вперше представлено дослідження історії формування, особливостей функціонування учнівської бібліотеки при Ки-

ївській духовній семінарії, розкрито кількісний склад зібрання, що на сьогодні зберігається у відділі бібліотечних зібрань та історичних колекцій Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та проаналізовано розподіл книг за шифрами, які збереглися з часів існування та функціонування бібліотеки упродовж історичного періоду існування цього закладу освіти.

Встановлено, що ця бібліотека забезпечувала учнів семінарії додатковою літературою з усіх предметів, що вивчалися у семінарії. Зібрання включало всю дозволу сучасну літературу, тому в її складі відсутні стародруки. Книги з цієї колекції кінця XIX – початку XX ст. надруковані переважно російською мовою. Бібліотека комплектувалася в основному за рахунок пожертв вихованців. Хоч сума цих пожертв була незначною, у 1890 р. колекція налічувала 1527 назв у 3924 томах. Багатою була колекція журналів, – окрім духовних замовлялись до бібліотеки дозволені світські журнали, переважно історичні та педагогічні.

Отже, дослідження історії формування цього зібрання є важливим джерелом для вивчення історії духовної освіти в Україні. Книжкове зібрання учнівської бібліотеки при Київській духовній семінарії є цінним джерелом знань з історії церкви та освіти в Україні.

Список бібліографічних посилань

1. Бурег В. В. Передумови та обставини відкриття Київської духовної семінарії у 1817 р. (до 200-річчя Київської духовної семінарії). *Труди Київської Духовної Академії*. Київ, 2017. № 27. С. 145–153.
2. Бурег В. В. Проект издания истории Киевской духовной семинарии в начале XX века и его судьба. *Церква – наука – суспільство: питання взаємодії*: матеріали Дев'ятої Міжнародної наукової конференції (Київ, 25–27 трав. 2011 р.). Національний заповідник «Кієво-Печерська лавра». Київ, 2011. С. 145–148.
3. Дело о комплектовании библиотеки семинарии книгами. *Центральный державний історичний архів України у Києві*. Ф. 712. Оп. 4. Спр. 280. Арк. 8.
4. Дело об ученической библиотеке при Киевской Семинарии. *Центральный державний архів України у Києві*. Ф. 712. Оп. 3. Спр. 14. 14 арк.
5. Книга взносов на ученическую библиотеку. Имена и фамилии воспитанников всех классов. *Центральный державний історичний архів України у Києві*. Ф. 712. Оп. 4. Спр. 459. 26 арк.
6. Протоколы занятий Киевского 3-го Епархиального съезда 1871 года, 3 мая. *Киевские епархиальные ведомости*. Киев, 1871. № 17. С. 402.

7. Путро О. І., Путро А. О. *Студенти-іноземці Київської Духовної Академії та Семінарії (XIX – поч. XX ст.)*. Київ, 2011. 340 с.

8. Систематический каталог книг ученической библиотеки Киевской духовной семинарии. *Центральний державний історичний архів України у Києві*. Ф. 712. Оп. 4. Спр. 264. 62 арк.

9. *Собрание постановлений Святейшего Синода 1867–1874 гг. относительно устройства духовных семинарий и училищ согласно требованиям Высочайше утвержденных 14 мая 1867 года духовно-училищных уставов*. Санкт-Петербург, 1875. 236 с.

10. Список книг, одобренных Педагогическим Собранием Правления Киевской духовной семинарии 2 апреля 1897 г., к выписке в фундаментальную и ученическую библиотеки. *Центральний державний історичний архів у Києві*. Ф. 712. Оп. 4. Спр. 214. 27 арк.

References

1. Burega V. V. (2017). Peredumovy ta obstavyny vidkryttia Kyivskoi dukhovnoi seminarii u 1817 r. (do 200-richchia Kyivskoi dukhovnoi seminarii). [Preconditions and circumstances of the opening of Kyiv Theological Seminary in 1817 (to the 200th anniversary of Kyiv Theological Seminary)]. *Trudy Kyivskoi Dukhovnoi Akademii*, 27, 145-153. [In Ukrainian].

2. Bureha, V. V. (2011, May). Proekt izdaniia istorii Kievskoi duhovnoi seminarii v nachale XX veka i ego sudba. [The project of publishing the history of Kyiv Theological Seminary at the beginning of the 20th century and its fate]. In *Tserkva – nauka – suspilstvo: pytannia vzaïemodii*. [Church – science – society: issues of interaction]. *Proceedings of the 9th International Scientific Conference*. (pp. 145-148), National Preserve «Kyiv-Pechersk Lavra». Kyiv, Ukraine. [In Russian].

3. Delo o komplektovanii biblioteki seminarii knigami [The file of acquiring books in the Seminary library]. *Tsentrалnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy u Kyievi* [Central State Historical Archives of Ukraine in Kyiv]. (Fund 712. Inventory 4. File 280). [In Russian].

4. Delo ob uchenicheskoi biblioteke pri Kievskoi Seminarii [The file of the student library at Kyiv Seminary]. (Fund 712. Inventory 3. File 14). *Central State Historical Archives of Ukraine in Kyiv* [In Russian].

5. Kniga vzosov na uchenicheskuiu biblioteku imena i familii vospitannikov vsekh klassov [The book of contributions to the student library names and surnames of pupils of all classes]. *Tsentrалnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy u Kyievi* [Central State Historical Archives of Ukraine in Kyiv]. (Fund 712. Inventory 4. File 459). [In Russian].

6. (1871) Protokoly zaniatii Kievskogo 3-go Eparkhialnogo sezda 1871 goda, 3 maia [Protocols of classes of Kyiv 3rd Diocesan Congress of 1871, May 3]. *Kievskie Eparkhialnye Vedomosti*, 17, 402. [In Russian].

7. Putro, O. I., & Putro, A. O. (2011). *Studenty-inozemtsi Kyivskoi Duhovnoi Akademii ta Seminarii (XIX – poch. XX st.)*. [Foreign students of Kyiv Theological Academy and Seminary (XIX–early XX centuries)]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

8. Sistematcheskii katalog knig uchenicheskoi biblioteki Kievskoi dukhovnoi seminarii [Systematic catalog of books of the student library of the Kyiv Theological Seminary]. *Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy u Kyievi* [Central State Historical Archives of Ukraine in Kyiv]. (Fund 712. Inventory 4. File 264). [In Russian].

9. (1875). *Sobranie postanovlenii Sviateishego Sinoda 1867–1874 gg. otositelno ustroistva dukhovnykh seminarii i uchilishch soglasno trebovaniiam Vysochaishhe utverzhennykh 14 maia 1867 goda dukhovno-uchilishchnykh ustavov* [Collection of resolutions of the Holy Synod 1867–1874, regarding the organization of the theological seminaries and schools in accordance with the requirements of the Highest approved on May 14, 1867, theological and school charters]. St. Petersburg, Russia. [In Russian].

10. Spisok knig, odobrennykh Pedagogicheskim Sobraniiem Pravleniia Kievskoi dukhovnoi seminarii 2 aprelia 1897 g., k vypiske v fundamentalnuiu i uchenicheskuiu biblioteku [The list of books approved by the Pedagogical Assembly of the Board of the Kyiv Theological Seminary on April 2, 1897, for extract to the fundamental and student libraries]. *Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy u Kyievi* [Central State Historical Archives of Ukraine in Kyiv]. (Fund 712. Inventory 4. File 214). [In Russian].

Olga Hul,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9869-1038>,

Junior Researcher,

Department of Library Collections and Historical Collections,

Institute of Book Studies,

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine,

3, Holosiivskyi Ave., Kyiv, 03039, Ukraine

e-mail: helga25@ukr.net

THE STUDENT LIBRARY OF THE KYIV THEOLOGICAL SEMINARY (HISTORY OF FORMATION, SYSTEMATIC COMPOSITION AND CURRENT STATE)

The purpose of the article is a historical overview of the foundations of the student library of the Kyiv Theological Seminary in 1870–1917, the main sources of its acquisition. Systematic analysis of the book collection of the student library, which is stored in the library collections and historical collections of the Institute of Bibliology. **The research methodology** consists in the application of concrete-

historical and historical-system methods, which allowed to study the history of formation and functioning of the Student Library of the Kyiv Theological Seminary, to analyze the systemic composition of the library. **The scientific novelty** is to reveal the history of the formation of the book collection and the principles of functioning of this library, which has not been conducted before. An overview of previous scientific achievements in the history of the seminary is given. A new source base of research has been involved, in particular, information on the catalog of books, which reveals the composition of the student library fund, has been put into scientific circulation. The attribution of books from this book collection was carried out, the historical location of books was reproduced in accordance with the ciphers preserved from the time of the library's existence, and the system of book placement was analyzed. An electronic catalog of books of this collection has been created. **Conclusions.** The student library at the Kyiv Theological Seminary existed mainly due to donations from the seminary students. Teachers of seminaries and academies, church figures, and magazine editors often donated books to the library. The main purpose of its existence is to teach students to read instructive works, expand their horizons. New books were purchased for the student library, approved by the pedagogical council, so the book collection includes books of the XIX – early XX centuries in various fields of knowledge, with a predominance of religious literature. Kyiv Theological Seminary played an important role in training students of the Kyiv Theological Academy, as well as provided a thorough education for future priests. The student library contributed to the comprehensive development of the reading interests of the students of the seminary.

Keywords: student library, Kyiv Theological Seminar, reform of spiritual education.

Стаття надійшла до редакції 16.05.2022 р.